

Örmények a Katolikus Rádióban

Talán véletlenül, talán szándékosan 2018. szeptember 17-én a Katolikus Rádióban kétszer is szóba kerültek az örmények. Reggeli jegyzetét *Horváth Pál* olvasta fel, este pedig a Vatikáni Rádió magyar adásában *Ferenc pápa* leveléből idéztek. A szentatyja a mechtarista kongregáció jubileuma alkalmából gratulált a szervezetnek.

Horváth Pál

Örmény egyház – örmény sors

Az örmények, akik Noé fia utódainak tekintik magukat, a Kr. e. 7. században jelentek meg a Kaukázus, Kelet-Anatólia és Észak-Mezopotámia térségében. Erős állammá Arménia a Kr. előtti II. században vált, a Kr. e. 60-as években pedig már Rómával viselt hadat és a szíriai térségben hódított. Ezt követően az ország kettészakadt a perzsa uralom alatt álló kaukázusi Nagy-Örményországra és a Van-tótól nyugatra, Anatóliában fekvő, a Római Birodalomhoz tartozó Kis-Örményországra, és a két nagyhatalom vetélkedésének vált a színterévé. Az egyházi hagyomány szerint ezen a vidéken *Tádé* és *Bertalan* apostolok hirdették az evangéliumot, akik vértanúságot is a Kaukázusban szenvedtek. A kereszténység nagyarányú terjedése végül a III. század utolsó éveiben a kappadókiai Kaiszereiából és a szíriai Antióchiából indulva vette kezdetét a kaukázusi Nagy-Örményországban. Kezdeményezője a fejedelmi családból 260 körül született Gregoriosz volt, *Ana* fia, aki otthonából menekült a római Kis-Örményországba, és akit az örmények *Világosító Illuminátor Szent Gergely* néven apostolukként tisztelnek. A kappadókiai Kaiszereiában ismerkedett meg a keresztény tanokkal. Nős emberként püspökké szentelve *Krisztus* üzenetével tért haza, ahol a királyi kíséret tagja lett. A Krisztus követőinek üldözését 290 körül elrendelő

Tiridatész király börtönbe vettette, ahonnan úgy szabadult, hogy Krisztushoz fohászodva meggyógyította uralkodóját. Ennek hatására a király egész udvarával felvette a kereszténységet, majd úgy rendelkezett, hogy Krisztus hite legyen országa vallása. Erre 301-ben került sor, amikor Róma még üldözte az egyházat. Az örmény keresztények ma is büszkék rá, hogy az övék volt az első keresztény ország a világon. A királyi döntés után Gergely az örmény egyház katolikoszoként látott hozzá a vallási élet megszervezéséhez. Püspökségeket, kolostorokat alapított, papokról gondoskodott, megalkotta az első örmény liturgiát. Ő tette az örmény egyház máig is meglévő központjává Asztiszát, a mai Ecsmiadzin városát és kolostorát, ahol 328-ban bekövetkezett halála óta ereklyéit őrzik. 325-ben a niceai zsinaton már az örmény egyház is képviseltette magát, és Gergely I. Szilveszter pápához is elzarándokolt. Arménia függetlensége Gergely halála után megszűnt. Az ország a perzsa birodalom tartományává lett, hadszíntérré perzsák és rómaiak között. A túlélésért folytatott küzdelemnek volt nagy alakja Gergely leszármazottja, a 355 körül született *Nagy Szent Száhák*. Kaiszereiában tanult, fiatalon nős emberként élt, özvegységre jutva lett szerzetes, 387-től az örmény egyház feje. Nehéz időkben vezette egyházát, mert

a perzsák hol üldözték a keresztényeket, hol igyekeztek rávenni őket, hogy feladva hitüket vegyék fel Perzsia zoroasztrianus államvallását. Nem könnyített a helyzetben, hogy a perzsák az örményeket Róma, a rómaiak Perzsia ügynökeinek tekintették, a fenyegetett örménység pedig lázadások révén igyekezett visszanyerni szabadságát és vallásszabadságát. Száhák felismerte, hogy a nép keresztényként és örményként való megmaradásának eszköze a Szentírás és a teológiai irodalom örmény nyelvre való lefordítása, egy nemzeti nyelvű örmény liturgia megteremtése. Biztatására állította össze szerzetestársát, *Meszrop Maszroc* az örmény ábécét, megteremtve az örmény írásbeliséget és irodalmi nyelvet. Így elkészülhetett 430 körül a Szentírás örmény fordítása. A 431-es efezosi zsinaton a hadi helyzet miatt egyetlen örmény főpap sem tudott megjelenni. Maga Száhák 438-ban bekövetkezett haláláig tanított, írt, prédikált, a krisztológiai viták hírére az antióchiái iskola és *Nesztoriosz* határozott elítélésével reagált, és ettől az időtől az örmény apostoli egyház a nagy egyháztól elszakadva, a kereszténység monofizita, Krisztusban egy isteni természetét valló irányzatát követte. A korszak másik nagy alakja, *Meszrop Maszroc* 361-ben született hercegi családban, Antióchiában tanult, hellenista műveltséget, alapos teológiai tudást szerzett. 27 évesen keresztelkedett meg, magányos aszkétaként élt, majd a katolikosz munkatársa lett. Ő vezette a szent fordítók csoportját, amely a biblia örmény fordításán dolgozott, de fordított liturgikus és teológiai munkákat is. *Száhák* halála után annak utódává választották, hivatalba lépését azonban 441-ben bekövetkezett halála megakadályozta. Idővel ecsmiadzini sírja, a fölője

épült kápolna és a szent ereklyéi a kaukázusi keresztények közös zarándokhelyévé lettek.

Az örmény egyházat a későbbiekben nem pusztán monofizitizmusa, de a történelem is elszakította az egyetemes egyháztól. A muszlim hódítás 640 után ellenséges közegbe helyezte, ahol közel másfél évezreden keresztül a túlélés, a megmaradás volt a téte.

Csak a XX. században indult meg a kápcsolatépítés Konstantinápolyval, Rómával, de ekkor következett be az örmény nép nagy tragédiája, a Kis-Örményországot az anatóliai örménység százezreit elpusztító, a török hatalom által vezérelt örmény holokauszt. Nagy-Örményországra pedig 1990-ig a Szovjetunió uralma és militáns ateizmusa vetett sötét árnyékot. Az örmény kereszténység túlélte mindezt. Örményországban, de az emigrációban is elevenen él a hit és az örmény nemzetudat. Rómával egységre lépő örmény közösségek pedig Európában, a történelmi Magyarországon Szamosújváron őrizték tovább Szent Száhák és Szent Meszrop emlékezetét.

Ferenc Pápa levele az örmény mechtarista kongregáció jubileumára

301 évvel ezelőtt, 1717-ben alapította Velencében a *Szent Lázár*-szigeten *Mechtar*, örmény katolikus apát azt a monostort, amelynek tricentenáriumi ünnepségét tavaly kezdték meg. Az ünnepségsorozat befejezése alkalmából *Ferenc pápa* levelet intézett *Levon Boghos Zékiján* prelátushoz, az örmény mechtarista szerzetes kongregáció pápai delegátusához.

A szentatyá méltatja a rend hősiest történetét, szellemi és ökumenikus erőfeszítéseit, továbbá azt a fáradhatatlan elkötelezettséget, amely főként a diaszpóra örménység nyelvét, kultúráját és ősi keresztény hitét ápolta szerte a világon.

A szeptember 5-én Ferenc pápa kézjegyével ellátott levelet hétfőn tette közzé a szentszék, és benne a pápa megköszöni az Úrnak azt a sok kegyelmet, amellyel az évszázadok során elhalmozta a kongregációt tagjai és közösségei életében, akik hősiest, nem ritkán vértanúságig menő tanúságtétellel válaszoltak Isten szeretetére. A tiszteletre méltó Mechtár, akit XII. Pius pápa a keleti egyházak monasztikus élete nagy reformátorának nevez, népe kultúrájának egyik legragyogóbb kifejezése. Ferenc pápa levele megállapítja: Mechtár szerzetesrendje megalapításával népe lelki igényeire válaszolt, amivel a kegyelem és az elme olyan útját teremtette meg, mely felbecsülhetetlen spirituális és kulturális kincset hagyott örökségként az egész örmény népre. Ferenc pápa a gazdag monasztikus örökségből kettőt emelt ki. Elsőként az örmény teológiai humanizmust, amelynek mottója: a tudomány szeretete önmagánál fogva Isten szeretete. Mechtár atya miközben Isten jelenlétét kereste és az emberi szellem alkotóképeségét elemezte, eredeti szintézist tudott teremteni a kettő között, de sikerült összekapcsolnia a sajátos örmény egyháziséggel is. A másik elem: a mechtarista prófétai jellegű ökumenikus nyitása volt a spiritualitás terén.

A velencei Szent Lázár szigetén alapított monasztikus anyaház és a későbbi bécsi monostor máig a mechtarista kongregáció éltető szíve. Tagjai önzonosságát elsősorban az adja, hogy monahuszok. Egészen

Istennek szentelt személyek, kiknek szolgálata megvalósíthatatlan valódi közösség nélkül – állapítja meg Ferenc pápa levele. Az örmény liturgia szavaival kéri végül a szentatyá Isten áldását és békéjét a kongregáció tagjaira és műveire.

Az örmény Mechtarista rend eredete és történelmi küldetése: a Mechtarista rend egy örmény katolikus férfi szerzetesrend. Tagjait örmény bencéseknek és kelet bencéseinek is nevezik. A rendet *Sebastei Mechtár* alapította 1701-ben azzal a szándékkal, hogy szellemi és kulturális küldetésével az örmény népet folyamatosan műveli. Mechtár a rendet eredetileg *Remete Szent Antal* életpéldája és lelkiisége szerint alapította meg, de a szentszék kívánságára a benedeki regulát is figyelembe vette. A mechtaristákat ezért szent antalos bencés örményeknek is nevezhetik.

Mechtár célja elérése érdekében tanító és papnevelő szerzetesrend eszméjét hordozta. Városról városra járt, hogy fiatalokat toborozzon. Konstantinápolyban 1701. szeptember 8-án, éppen Szűz Mária születése ünnepén hirdette ki rendje alapítását akkor tíz tanítványával. Ekkor már zajlottak a katolikus örmények elleni zavargások, így Mechtárnak is menekülnie kellett. A görögországi Metonban kaptak engedélyt a működésre. Sok nehézség után 1706-ban fejezték be a kolostort, 1708-ban a templom építését.

Egy forrás szerint már húsz tagja volt a rendnek, amikor a szentszék től megérkezett a végleges megerősítés és Mechtár főapáti kinevezése. Metont azonban ekkor már a törökök fenyegették, és Mechtár látta, hogy a kolostort egy napon el fogják pusztítani. 1715-ben csak néhány atya maradt Meton őrzésére, a többiek a menthető javakkal Velencébe menekültek.

Mindent előlről kellett kezdeni. Metont valóban hamarosan lerohanták a törökök, a kolostort és a templomokat lerombolták, a szerzeteseket elfogták, de később örmény kereskedők kiszabadították őket. A velencei tanács hosszas vita után 1717-ben adta ki a mechtaristáknak a várostól három kilométerre fekvő *San Lazzaro*-t, a Szent Lázár-szigetet, amelyen csak egy korhadt ház és egy elhagyatott templom állt. A másfél futballpálya nagyságú kicsi sziget valaha a leprásoknak adott otthont. Erre a földre is Kis-boldogasszony napján, szeptember 8-án léptek. Az épületet hamar kijavították, lakószobákat rendeztek be és újjáépítették a kis templomot. Nagy erővel láttak munkához. Később új, nagyobb házat építettek és fiatalokat kezdtek el nevelni.

A mechtaristák bécsi ága 1773-ban alakult, mivel a szerzetesek egy része a rendi alkotmány körüli nézeteltérések miatt *Bábik* vezetése alatt levált a velenceiektől és

Triesztben telepedett meg, mint a Mechtarista rend új ága. Az Itáliát is lerohanó *Napoleon* 1809-ben, mint Habsburg alattvalókat, vagyonuktól megfosztotta, kiűzte őket. 1810-ben Bécsben kerestek menedéket, ahová *I. Ferenc* császár rendelkezéssel befogadta őket. Egy elhagyatott kapucinus kolostorba költöztek. Ez a kolostor lassan az örmény diaszpóra kulturális kincsekben gazdag és befolyásos központjává vált. Könyvtára és múzeuma az örmény múlt lelki, szellemi gazdagságának tárháza. Missziós házakat működtettek továbbá nagy városokban, mint például Budapesten, de éppúgy az argentinai Buenos Airesben is. Kétezer júniusában a mechtaristák két ága ismét egyesült, a velencei anyakolostor főapátjának irányítása alatt. A rend fennállásának 300. évfordulóját Velencében és Bécsben nagy ünnepséggel köszöntötték.

Lejegyezte (előbb gyorsírással):
Hegedűs Annamária

Kászonyifalu – Azbé István kiadása

